

МУСУЛЬМАНСЬКЕ РЕЛІГІЙНЕ ПРАВО ЩОДО ШЛЮБІВ З ІНОВІРЦЯМИ: ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЄЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

У статті розглянуто специфічні особливості мусульманського права, які має враховувати релігієзнавство при вивченні проблеми міжконфесійних шлюбів в авраамічних релігіях. Проаналізовано антропологічно-правові, статусно-правові та звичаєві (адатні) особливості застосування норм і приписів шаріату стосовно шлюбу між мусульманами та представниками іудаїзму й християнства, доведено продуктивність їх врахування в релігієзнавчих дослідженнях міжконфесійних шлюбно-сімейних стосунків.

Ключові слова: іслам, мусульманське право, міжконфесійний шлюб, авраамічні релігії, шаріат, адат.

Постановка проблеми. Фахове релігієзнавче вивчення правових, ідейних, соціальних та релігійних концепцій щодо сімейно-шлюбних відносин представляє значний науковий інтерес. Для України таке вивчення має, крім теоретичного, суспільно-практичне значення, оскільки сімейні відносини мусульман-українців фактично регулюються не лише відповідними нормами українського законодавства, а й нормами ісламського права.

Мусульманське право, на відміну від інших правових систем, приділяє велику увагу регламентації сімейно-шлюбних правовідносин. При розгляді європейськими дослідниками "мусульманської проблеми" більшістю авторів акцент робиться на нерівноправності статей у країнах ісламу, уявній "нецивілізованості", "неетичності" норм, за якими існують мусульманські сім'ї, на інших негативних, з погляду усталених стереотипів, моментах. Релігієзнавство має протиставити такому підходу виражений конфесійно неупереджений аналіз реалій функціонування сімейно-шлюбних відносин ісламу з позицій об'єктивності, системності та історизму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній релігієзнавчій та юридичній літературі комплексні дослідження теорії і практики мусульманського права в юридичному сенсі є поодинокими.

В російськомовних виданнях питанням власне мусульманського сімейного права присвячений "Виклад початків мусульманського законодавства" М. Торнау, виданий ще у 1850 році (репринтне перевидання 1991 р.). Через три роки була опублікована брошура "Ніках. Деякі роз'яснення з питань одруження по шаріату". В окремих виданнях Л. Сюкіяйнена, Г. Керімова, Х. Берхуза розглядаються питання історії та теорії мусульманського права, а також сімейне право в ісламі. Даній темі присвячені "Основи мусульманського сімейного права" М. В. Вагабова і Н. М. Вагабова, "Закон життя мусульман" Г. М. Керімова. Кілька тематичних статей із сімейного права шаріату знаходимо в книзі "Іслам: Енциклопедичний словник" (1991 р.). Теорію і практику шаріату, проблеми дискримінації жінок у мусульманському праві активно досліджує Р. Х. Гілязутдінова. Важлива інформація з даної теми міститься в перекладних працях мусульман, наприклад, Мехті Ніязі, Мухаммада Аркуна, Юсефа Аль-Кардаві, в коментарях до сур Корану, присвячених сімейним правовідносинам. Проблем міжконфесійних шлюбів в ісламі безпосередньо торкаються в своїх працях О. А. Рижова, Т. Ф. Сіверцева. Проте всі зазначені роботи розглядають суто правознавчі питання й виконані із застосуванням юридичних дослідницьких методів.

Вітчизняні філософсько-релігієзнавчі дослідження правових аспектів сімейно-шлюбних відносин в ісламі здебільшого представлені окремими згадками в нечисленних працях релігієзнавців, зокрема В. Лубського, М. Лубської, В. Кірюшко, Т. Хазир-Огли, Т. Шамсутдинові-Лебедюк тощо. Саме цей факт був вирішальним для автора у виборі дослідницької проблематики щодо міжрелігійних шлюбів на стику між релігієзнавством і правознавством. На нашу думку, лише комплексне міждисциплінарне релігієзнавчо-правове дослідження може заповнити наявні лакуни в науковому розумінні проблем міжрелігійних шлюбів в авраамічних релігіях.

При філософсько-релігієзнавчому розгляді проблем регулювання сімейно-шлюбних відносин в ісламі, окремими випадком яких є сімейно-шлюбні стосунки з іновірцями, дослідники мають зважати на низку специфічних особливостей мусульманського права як такого, а також відмінності між ісламською та іудео-християнською антропологією, різницю між соціальними доктринами авраамічних релігій. Їх докладний розгляд і складає мету написання даної статті.

Виклад основного матеріалу. Почнемо з суто юридичних особливостей регулювання сімейно-шлюбних стосунків в ісламі. На основі аналізу праць багатьох дослідників мусульманського права, ми виокремили п'ять специфічних рис ісламського права, які визначають специфіку сімейного права.

По-перше, згідно ісламсько-правової доктрини, для ісламської філософії права основним є розуміння того, що єдиним джерелом права є Аллах, що подарував своє право людині. Правова база сімейно-

шлюбних стосунків слабо регламентується на рівні світського законодавства, оскільки незаперечними джерелами мусульманського права є Коран і Сунна. Для реалізації правової норми необхідна її відповідність не тільки основним правовим, але й релігійним принципам, тому ісламські правознавці, як правило, є також і теологами. Особливістю ісламського сімейно-шлюбного права є й те, що виконання його норм впливає зі свідомості мусульманина й здійснюється тільки в запропонованій формі, з дотриманням всіх сторін строгого ритуалу. Воно забезпечується колективною відповідальністю ісламської громади за поведінку кожного члена громади й індивідуальним зв'язком мусульманина з Аллахом. Злиття світського й духовного в єдине ціле сприяло абсолютизації релігійного авторитету, з одного боку, і зниженню значення адміністративно-бюрократичної ієрархії, з іншого боку. Для розуміння специфіки ісламського права вкрай важливим є розмежування понять "шаріат" й "фікх". Шаріат є цілим, загальним, а фікх виступає як його частина, а саме – юридична складова. Шаріат оцінює різні життєві обставини з релігійної точки зору на основі тлумачення положень Корана й Сунни, їхньої інтерпретації стосовно практичного життя суспільства, а фікх доповнює цю оцінку юридичним змістом. Діалектичне співвідношення шаріату й фікха показує підлегле положення юридичної складової щодо шаріату. Про це свідчить релігійна природа ісламського права [1].

Будь-які спірні правові колізії сімейно-шлюбних стосунків завжди вирішуються відповідно до духу і букви сакральних текстів. Конфлікти, що виникають через протиріччя між світським та релігійним законодавством, а також необхідність реєстрації дітей, які народилися в незаконному з точки зору держави релігійному шлюбі, вимагають від держави спеціальних законодавчих актів, оскільки значна кількість громадян ісламських країн воліє в процедурі укладення шлюбу дотримуватися приписів ісламу.

По-друге, будь-які питання шлюбу з іновірцями вирішуються в рамках так званого "особистого статусу" – галузі мусульманського права, яка регламентує шлюбні, сімейні й спадкові стосунки, взаємні обов'язки подружжя, батьків і дітей, родичів, опіку й деякі суміжні питання. До цієї сфери мусульмани відносяться дуже обережно, оскільки більшість норм щодо особистого статусу містяться саме в закладаючих основу правової системи джерелах – Корані і Сунні.

По-третє, в ісламському світі має велике значення питання співвідношення норм шаріату зі звичаями (адатом). Адат – це термін, яким позначають звичаї та традиції, що разом із шаріатом регулюють спосіб життя мусульманина певного регіону чи країни. Шаріатські норми і принципи визнаються обов'язковими до виконання й вищими за будь-які інші правила поведінки, в тому числі й адат. Але для нас є важливим те, що звичаї відіграють помітну роль в регулюванні саме сімейно-шлюбних відносин мусульман, особливо з іновірцями. І хоча мусульманська правова наука припускає використання адату лише за умови несуперечності з шаріатом, в реальному житті багатьох ісламізованих народів переважають звичаї, які не завжди співпадають з приписами ісламу, а інколи й суперечать їм. Ісламознавці вказують, що термін "адат" використовується для позначення звичаєвого права ісламізованих народів. Адат як розгалужена система соціальних норм, основу якої складають місцеві звичаї доісламського родоплемінного та язичницького походження, широко розповсюджена в країнах Магрибу, Середньоазійських республіках колишнього СРСР, Татарстані, на Північному Кавказі, в Туреччині, Криму тощо. Панування в цих регіонах ісламу не призвело до повної заміни цих норм шаріатом. Адатне право як система поведінки, що є комбінацією місцевих звичаїв і окремих норм шаріату, може складати основу сімейно-шлюбного законодавства, або ж бути основою окремих його норм, що визнаються судами [2].

По-четверте, шлюб в ісламі є офіційно укладеною угодою взаємного обміну. Найважливішим принципом даного інституту є вільне волевиявлення сторін при укладанні договору. Одруження згідно з шаріатом – це договір, що робить дозволеною для чоловіка насолоду жінкою, яка являється для нього сторонньою і не заборонена йому унаслідок кровної або молочної спорідненості, або спорідненості по шлюбу. В його рамках чоловік бере на себе обов'язок забезпечити повне утримання дружини і дітей в обмін на право користування подружніми стосунками, які заборонені поза шлюбом. Мова не йде про релігійну угоду як в іудаїзмі, або ж у християнському таїнстві.

По-п'яте, шлюб в ісламі, на відміну від інших авраамічних релігій, які є моногамними, може бути полігамним. Це прямо передбачено в Корані (4:3): "...одружуйтесь з тими, хто приємні вам, жінками – двома, і трьома, і чотирма". Полігамія заборонена законом лише в Туреччині, Тунісі та в Кот-д'Івуарі. В Іраці, Ірані, Марокко, Пакистані й Сирії для укладення шлюбу більш, ніж з однією дружиною, необхідно отримати спеціальний дозвіл. Він видається в тому випадку, коли чоловік має матеріальну змогу утримувати більшу кількість дружин. Проте, порушення законодавства на цьому тлі є непоодинокими.

Сім'я для мусульманина є найвищою цінністю, а безшлюбність трактується Кораном як дуже небажане явище. У цьому аспекті мусульманське право відрізняється від європейського, оскільки шлюбно-сімейні стосунки в Європі регулюються лише нормами права, а мусульманські сімейні стосунки мають релігійний характер.

Усе сімейно-шлюбне життя мусульманина ґрунтується на суворому дотриманні норм Корану, положення якого залишаються незмінними упродовж багатьох віків. Шаріат поділяється залежно від

правових шкіл (*мазхабів*), і залежно від пануючого мазхабу на певній території і відбувається регулювання шлюбно-сімейних відносин. У цьому і полягає основна відмінність мусульманських шлюбно-правових норм від сімейних аспектів церковного права в християнстві. Так за європейським законодавством шлюбний вік настає з настанням повноліття, а за шари'атом людина може одружуватися з настанням статевої зрілості.

Одруження в мусульманському праві – це складний процес, відмінний від європейських норм, де шлюб – лише формальне узаконення стосунків, що вимагає особливої уваги з наступних причин:

- Шлюб в мусульманському праві частіше за все укладається не молодятами, а їхніми родинами.
- Щоб одружитися безпосередньо жених повинен виплатити дружині махр, який іноді досягає дуже істотних розмірів. Це майно, яке чоловік передає дружині при укладенні рівноправного шлюбу. Виплата махра може бути відтермінована за домовленістю. У разі смерті чоловіка, розлучення на вимогу чоловіка (таляк) махр залишається дружині. На обов'язковість махра вказує 4 аят сури "Ан-Ніса".
- Шлюбна церемонія має бути проведена з дотриманням усіх традицій і звичаїв.

При вивченні міжрелігійних і міжнаціональних шлюбів релігієзнавець має звертати увагу на суттєві відмінності як релігійно-антропологічного, але й антропологічно-правового розуміння чоловіка й жінки в релігійній традиції ісламу.

Коранічна антропологія не давала підґрунтя для теологічних міркувань ані про метафізичну вторинність та меншовартість жінки (внаслідок створення з ребра Адама), ані для антифеміністських імплікацій з історії гріхопадіння (ініціативна роль Єви). Підлеглий стан жінки-мусульманки обумовлений не стільки релігійно, скільки специфікою звичаїв та культури народів, навернених в іслам. Первісний іслам не знав таких інститутів, як затворництво жінок, гарем, євнухи [3: 19-20].

Проблема акультурації жінки іншої віри та культури через шлюб у сучасному ісламі складається не лише з релігійно-догматичного шари'атського компоненту (залучення до релігійної обрядовості), але, значною мірою, з рутинних звичаїв щоденного побуту (мусульманського середовища).

Соціокультурною особливістю цього середовища є уявлення про те, що жінка є несамоостійним створінням, яке з'являється на світ для того, щоб належати чоловіку, народжувати та ростити його дітей. Відповідно різняться виховання дітей різної статі, а також ставлення до жінок та чоловіків на всіх наступних щаблях життєвого циклу. Найкращою життєвою стратегією жінки вважається слухняність і безумовна покірність спочатку батькові, а згодом – чоловіку.

Хлопчиків навпаки виховують як майбутніх господарів, які мають продовжити свій рід, матеріально забезпечувати своїх жінок, бути посередником між ними і зовнішнім світом. Ця модель соціалізації хлопчиків і дівчаток відтворюється самими жінками-матерями, які підтримують такий сімейний устрій і транслиують його між поколіннями мусульман. Мусульманин шанує свою віру і прагне не переступати принципів Корану. Аллах говорить, що потрібно любити і шанувати свою дружину. І цим принципом, прищепленим з дитинства, правовірний мусульманин намагається керуватися усе життя.

Повна залежність від забезпечення чоловіком спричиняє певні зобов'язання. Дружина зобов'язана неухильно виконувати законні вимоги чоловіка. Жінка приходить в сім'ю чоловіка і зобов'язана повністю слухатися чоловіка, за винятком тих випадків, коли він потребує забороненого ісламом. Без дозволу чоловіка вона не може виходити з дому, займатися професійною діяльністю. Ця заборона законодавчо закріплена в Єгипті, Сирії, Ірані та Іраку.

Дружина має право відвідувати своїх батьків та близьких родичів, але чоловік може обмежити ці зустрічі до одної на тиждень. Він може заборонити дружині бачитися з її дітьми від попереднього шлюбу.

Дружина має право відмовитися від подружніх стосунків із чоловіком лише підчас посту і в разі невнесення ним обумовленої шлюбною угодою частки приданого. Необґрунтована відмова жінки від подружніх стосунків і використання нею контрацептивів призводить до розірвання шлюбу.

Коран дозволяє чоловікам карати дружин в разі їх непокори, незгоди, або ж з метою покращення характеру. Якщо ж вони покірні, то варто бути поблажливим до жінок.

Одним із найконсервативніших виявів ісламської соціальної доктрини є інститут затворництва, дотримання якого є справою гідності сім'ї, а зовнішнім проявом – чадра. Система традиційного ісламського виховання, зафіксована в сурі Корана "Жінки", вимагає дотримання таких обов'язкових норм суспільної поведінки, як опускати очі при зустрічі з чоловіком, приховувати одягом тіло, голову й прикраси (культура хіджабу), рухатися безшумно, не входити ні в яке житло, крім власного, дотримуватися техніки ритуальних омовінь тощо.

Великий мусульманський богослов аль-Газалі назвав шлюб "різновидом рабства для жінки. Її життя стає повним покори чоловіку у всьому, якщо він не переступає закони ісламу [4].

Водночас у питаннях майнових стосунків в шлюбі мусульманки мають більш захищене положення, ніж християнські або єврейські жінки. Жінка, як впливає з норм шари'ату, повністю забезпечується чоловіком. Вона має право вимагати від чоловіка те майно, яке їй потрібне. Дружина не зобов'язана працювати, а за її бажання шари'ат дозволяє їй працевлаштуватися, але лише в галузях, дозволених мусульманським правом.

Всупереч думці, що склалася, що жінку видають заміж без її дозволу, можна навести той факт, що дівчина має право зажадати розірвання шлюбу, якщо такий був укладений без її згоди. Жінка має право подавати на розлучення, точніше повідомляти причини, з яких брак може бути розірваний судом.

Шлюб з іновірцями в ісламі не схвалюється, так само, як і в усіх авраамічних релігіях. Для чоловіків він є можливим за визначених умов. Чоловікам-мусульманам дозволено шлюб із жінками Kitabiya, тому що не має загрози, що жінка буде вимагати від чоловіка зміни віри, а діти від такого шлюбу в будь-якому випадку будуть виховані в ісламі. В ісламі активно просувається думка, що чоловік зобов'язаний повертати свою жінку до ісламу.

Мусульманин не має права брати шлюб із жінкою, яка не сповідує "небесної релігії". До таких належать язичниці, безбожні комуністки (атеїстки), екзистенціалістки, багаїстки. Що ж до одруження мусульманки з немусульманином, це однозначно заборонено, оскільки в Корані сказано: "Якщо ви дізнаєтеся, що вони є вірянами, то не називайте їх невірними, бо їм не дозволено одружуватися на них, а їм не дозволено виходити заміж за них" [5: 10]. Подібний шлюб вважається приреченим на провал, тому що в ньому ніколи не буде гармонії, згоди, схожості поглядів і звичаїв [6: 18]. За шлюб мусульманки з чоловіком іншої віри законодавством деяких ісламських країн передбачена уголовна відповідальність у вигляді тюремного ув'язнення.

Одруження мусульманина з жінкою з числа людей Писання (що сповідують небесну релігію – іудейками або християнками) дозволено. В Корані сказано: "Сьогодні Вам дозволено блага їжа. Їжа людей Писання також дозволена Вам, а Ваша їжа дозволена ним, а також Вам дозволені цнотливі жінки з числа тих, що повірили і цнотливі жінки з числа тих, кому Писання було дарувано до Вас" (5:5).

Законодавство деяких арабських країн строго дотримується вказаних приписів шаріату і не визнає шлюб, укладений мусульманкою з немусульманином (ст. 48 сирійського закону, ст. 33 йорданського закону, ст. 25 закону ІАР, ст. 17 іракського закону).

Мусульманину забороняється брати шлюб із жінкою, яка не належить до "людей Писання" (ст. 33 йорданського закону, ст. 23 закону ІАР, ст. 17 іракського закону).

Сімейне право забороняє одружуватися на відступниці від ісламу (ст. 23), а також передбачає, що у випадку прийняття ісламу чоловіком його шлюб зберігається, оскільки він дозволений мусульманським правом (ст. 10). Якщо чоловік прийняв іслам, а його дружина не належить до "людей Писання" та відмовляється сповідувати іслам, християнство або іудаїзм, такий шлюб підлягає розірванню. Так само вирішується питання у випадку прийняття ісламу дружиною та відмови чоловіка зробити так само. Окрім того, суд розторгне шлюб, якщо один із подружжя відступає від ісламу (ст. 47).

Спірним і неоднозначним виявляється положення про те, що після розлучення діти залишаються з батьком. Ця вимога Шаріату є однією із головних перешкод підчас укладення шлюбів між мусульманином і представницею іншої авраамічної релігії.

Виховання дітей – виключне право чоловіка, навіть якщо дружина належить до однієї із "релігій Одкровення", оскільки виховання дітей іновірцями заборонено мусульманським правом. Сучасне законодавство не передбачає ніяких поправок у цьому питанні. В цивільному кодексі Єгипту, в статті № 124, визначено "діти, народжені в шлюбі від іудейки, християнки, приймають релігію батька. В Лівані, в статті 12 (від 18.11.1938) йдеться про те, що "діти виховуються в релігії батька", тобто в ісламі. В Турції, згідно статті № 266, "шлюбний договір, який дозволяє вільне релігійне виховання дітей, має бути скасовано".

Абсолютне право батька на виховання дітей в ісламі потрібно розглядати в контексті того факту, що повсякденне життя мусульманина значно більшою мірою, ніж у європейця, просякнуто релігією, яка обіймає всі сфери його життя, від сімейного до суспільного.

Процедура розлучення для чоловіка спрощена, ініціатива в розлученні в більшості випадків належить чоловіку. Чоловік не має пояснювати жінці своє рішення про розлучення, а жінка має покинути дім протягом 3-х місяців після свого "відсторонення". Чоловік може повідомити дружину про "відсторонення" усно, письмово, а також через посередників.

У деяких випадках жінка може стати ініціатором розлучення: в разі віровідступництва чоловіка, його довгої відсутності, приховування фізичних вад на момент укладання шлюбу і деяких інших обставин. Задля розлучення жінка в міжрелігійному шлюбі нерідко вдається до хитрощів, заявляючи, що вона приховала те, що є атеїсткою, оскільки, як вже згадувалося, шлюб із атеїсткою є в ісламі неприпустимим.

Статистика свідчить про цікавий факт: у змішаних шлюбах, де жінки родом із Середньої Азії та Закавказзя, рідко відбуваються розлучення, в той час, як розлучення з дружинами-слов'янками є досить розповсюдженим явищем для міжрелігійних шлюбів.

У наш час зростає тенденція, що жінки підчас укладання шлюбного договору з мусульманами намагаються докладно визначити свої права в рамках шаріату (місце проживання, особисте майно, аліменти на випадок розлучення, право працювати тощо). Це дозволяє гарантувати жінці в шлюбі необхідний мінімум прав і соціальних гарантій. Проте, в кожному окремому випадку все залежить від бажання та рівня культури чоловіка, з яким укладається шлюб, а також від толерантності його сім'ї і цивільного законодавства країни проживання.

Висновки. Проаналізувавши основні специфічні особливості ставлення до шлюбно-сімейних відносин в ісламі, ми бачимо, що проблема змішаних шлюбів в ісламі як і в усіх авраамічних релігіях загалом, має досліджуватися релігієзнавцями в контексті норм і приписів релігійного права, оскільки вони формують дискурс, в якому розгортаються базові з точки зору релігієзнавства аспекти існування таких шлюбів – можливість / неможливість подібних шлюбів, їх теологічна легітимація, умови й форми релігійного виховання дітей, участь в культових діях тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Берхуз Х. Н. Сравнительное правоведение / Хашматулла Набиевич Берхуз. – Х. : ТрансЛит, Феникс, 2008. – 504 с.
2. Сюкияйнен Л. Р. Мусульманское право. Вопросы теории и практики / Л. Р. Сюкияйнен. – М. : Наука, 1986. – 256 с.
3. Исламская цивилизация в глобализирующемся мире / [по материалам конференции ; отв. ред. В. Г. Хорос]. – М. : ИМЭМО РАН, 2011. – 336 с.
4. Арэти Д. Браки между христианами и мусульманами на Кипре. Права и обязанности женщины в мусульманской семье [Электронный ресурс] / Димосфенус Арэти. – Режим доступа : <http://www.pravoslavie.ru/orthodoxchurches/40568.htm>.
5. Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н. Рай під ногами матерів (Жінка в ісламі) / Т. Н. Шамсутдинова-Лебедюк // Людина і світ. – 2003. – №3. – С. 8–12.
6. Ибрагим аль-Кайси М. Исламская мораль и манеры / Марван Ибрагим аль-Кайси. – Казань : Иман, 1994. – 63 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Berkhuз Kh. N. Sravnitel'noye pravovedeniye [Comparative Law] / Khashmatulla Nabiyeovich Berkhuз. – Kh. : TransLit, Feniks, 2008. – 504 s.
2. Syukiyaynen L. R. Musul'manskoye pravo. Voprosy teorii i praktiki [Islamic Law. Theory and Practice] / L. R. Syukiyaynen. – M. : Nauka, 1986. – 256 s.
3. Islamskaya tsivilizatsiya v globaliziruyushchemsya mire [The Islamic Civilization in the Globalized World] / [po materialam konferentsii ; otv. red. V. G. Khoros]. – M. : IMEMO RAN, 2011. – 336 s.
4. Areti D. Braki mezhdru khristianami i musul'manami na Kipre. Prava i obyazannosti zhenshchiny v musul'manskoy sem'ye [Marriages between Christians and Muslims in Cyprus. Women's Rights and Responsibilities in the Muslim Family] [Elektronnyy resurs] / Dimosfenus Areti. – Rezhym dostupu : <http://www.pravoslavie.ru/orthodoxchurches/40568.htm>.
5. Shamsutdinova-Lebedyuk T. N. Ray pid nogamy materiv (zhinka v islami) [Paradise under the Mothers' Feet (Women in Islam)] / T. N. Shamsutdinova-Lebedyuk // Lyudyna i svit [Human and World]. – 2003. – № 3. – S. 8–12.
6. Ibragim al'-Kaysi M. Islamskaya moral' i manery [Islamic Morality and Manners] / Marvan Ibragim al'-Kaysi. – Kazan' : Iman, 1994. – 63 s.

Матеріал надійшов до редакції 05.09. 2014 р.

Муллокандова О. М. Мусульманское религиозное право относительно браков с иноверцами: философско-религиоведческий анализ.

В статье рассматриваются специфические особенности мусульманского права, которые должно учитывать религиоведение при изучении проблемы межконфессиональных браков в авраамических религиях. Проанализированы антропологическо-правовые, статусно-правовые и обычаевые (адатные) особенности применения норм и предписаний шариата относительно брака между мусульманами и представительницами иудаизма и христианства, в воспитании детей от смешанных браков и прочих аспектах семейной жизни, регулируемых мусульманским правом.

Ключевые слова: *ислам, мусульманское право, межконфессиональный брак, авраамические религии, шариат, адат.*

Mullochandova O. M. Muslim Religious Law Regarding Marriages with People of Other Faiths: Philosophical and Religious Studies Analysis.

The article deals with specific features of the Islamic law, which must be taken into account in the study of religious interfaith marriages in the Abrahamic religions. Anthropological-legal, status-legal and custom (adat) peculiarities concerning the application of Shari'ah norms and regulations regarding the marriage between a Muslim and a representative of Judaism and Christianity, the children's education of mixed marriages and other aspects of the family life governed by Islamic law are analyzed. The problem of mixed marriages in Islam, as in all Abrahamic religions in general, should be examined in the context of rules and regulations of the religious right, as they form the discourse in which unfolds the existence of such marriages – the possibility / impossibility of such marriages, their theological legitimation, conditions and forms of the children's religious education, the participation in religious activities, etc.

Keywords: *Islam, Islamic law, interfaith marriage, Abrahamic religion, Shari'ah, adat.*